

Iso kirja aseena

Niko Huttunen: Raamatullinen sota. Raamatun käyttö ja vaikutus vuoden 1918 sisällissodan tulkinnoissa. Historiallisia Tutkimuksia 255, Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 216. SKS, SKHS, Helsinki 2010. 301 s.

Uuden testamentin eksegetiikan dosentti Niko Huttusen tutkimus *Raamatullinen sota* tarkastelee Raamatun käyttöä vuoden 1918 sisällissotaa koskeissa julkaisuissa vuoteen 1939. Teos avaa uuden näkökulman yhteen Suomen historian tutkituimpaan aihepiiriin. Vaikkei sota uskonsota ollutkaan, sitä on tärkeää tarkastella myös uskonnollisen puhettavan näkökulmasta. Sodassa asettuivat vastakkain saman kirkon jäsenet yhteiskunnassa, jossa kirkollisuus oli keskeinen osa elämäntapaa.

Teoksessa eksegetiikka, historia ja tekstintutkimus yhtyvät poikkitieteelliseksi tutkimukseksi, joka onkin saanut kirjastoluokitukset Suomen historiaan, eksegetiikkaan ja kirkkohistoriaan. Koska tarkasteltavana on runsaasti kaunokirjallisuutta, teos on myös kirjallisuudentutkimusta. Tutkimuksen metodi on deskriptiivinen reseptio- ja vaikutushistoriallinen eksegetiikka, joka perustuu Ulrich Luzin kehittämälle Raamatun vaikutushistorian analyysille sekä intertekstuaaliselle tekstintutkimukselle. Huttusen erityisalaa ovat Paavalin kirjeet, joita tutkiessaan tekijä oli alkanut pohtia Paavalin esivaltaopetuksen roolia sisällissodassa 1918.

Teos rakentuu kattavalle ja poliittisesti kirjavalle otokselle ensimmäisen tasavallan painotuotteita. Aineistossaan Huttunen kertoo painottavansa ei-kirkollisia tekstejä. Silti muutamien kirkollisten vaikuttajien ja sanankäyttäjien kuten J. R. Koskimiehen, Paavo Virkku-

sen, Elias Simojoen, Arvi Järventauksen, Sigfrid Sireniuksen ja Otto Aarnisaloon puuttuminen teoksesta jättää lukijan uteliaaksi. Esimerkiksi piispa Koskimiehen tulkinnat sodasta poikkesivat selvästi kollega O. I. Collianderin jyrkistä näkemyksistä. On tietysti mahdollista, että edellä mainitut eivät arvioineet sisällissotaa Raamattuun viittaavien tekstein. Tosiasia lienee, että monet työväenkysymyksestä kiinnostuneet kirkonmiehet vaikeivat sodan jälkeen.

Teoksen avaa teloituksessa miehensä menettäneen lesken kysymys: Sanokaa, pastori, miksi ne ampuivat minun mieheni? Tähän kysymykseen johtaneet Taipalsaaressa tapahtumat toimivat tutkimuksen kehyskertomuksena. Teos koostuu johdannosta, neljästä käsitteilyluvusta ja loppuluvusta. Analyysin kontekstiksi Huttunen hahmottelee Raamatun merkitystä 1900-luvun alun Suomessa. Käsitteilyluvuissa hän esittelee sisällissotatulkintojen raamatulliset pääteemat eli apokalyptiikan, Paavalin esivaltaopetuksen, talioperiaatteen ja uhriretoriiikan. Tekijä erittelee teemat niin eksegetiikan kuin sotaa koskevien kirjoitusten näkökulmista. Kirjoittajien ajatusten ja motiivien analyysi johtaa paikoin rohkeisiin tulkintoihin. Sodan tapahtumahistoriaa Huttunen esittelee vain tarpeen mukaan, mikä on toimiva ratkaisu.

Raamatullisia teemoja käyttivät niin valkoiset kuin punaiset. Huttunen vertailee kiinnostavasti piispa Collianderin, marxilaishenkisten kirjoittajien ja modernistisen lyriikan uranuurtaja Edith Södergranin apokalyptishenkisiä visioita. Apokalyptinen dualismi oli sisällissotaa käyvässä maassa ikään kuin selkäytimestä tullut filosofis-teologinen tilanneanalyysi, jonka taustalla siintävät kristinuskon ja sosialismin historiakäsitteet. Paavalin Roomalaiskirjeen esivaltaopetus oli kansalle tuttu etenkin katekismuksesta. Valkoiset katsoivat, että punai-

set olivat nousseet kapinaan laillista esivaltaa vastaan. Toisaalta esivaltaopetus ja vapaussotatulkinta eivät sopineet yhteen, koska jälkimmäinen korosti ulkoista vihollista. Teologista Aikakauskirjaa myöten taas kyseltiin perustuslaillisten aktivistien esivaltauskollisuudesta.

Talioperiaate viittaa Mooseksen kirjaan, jossa rikokselle määrätään rikosta vastaava rangaistus yhteisön kontrollivaltaa korostavalla tavalla. Valkoiset perustelivat punaisten teloituksia myös Jeesuksen sanoilla miekkaan tarttujan kohtalosta. Monelle aikalaiselle myös surmattujen veri huusi kostoja kuten Abelin veri. Raamatulliset merkitykset saattoivat myös muuttua: valkoisissa tulkinnoissa Kainin merkki ei suojannut punaisia vaan merkitsi rikoksen tekijäksi. Uhriretoriiasta erottuvat passiivinen terrorin uhri ja aktiivinen sankariuhri. Molemmat osapuolet kirjoittivat kaatuneista Jeesuksen seuraajina. Sota myös synnytti monia seipittämiä kuten tarinat pappien ristiinnaulitsemisista, joissa punaiset saivat teloittajan roolin.

Huttunen joutuu tietenkin toteamaan, että myös sisällissotaa Raamatulla tulkitsevat tekstit ovat pastorin tavoin voimattomia vastaamaan leskelle. Tekijä osoittaa, että Raamattu oli 1900-luvun alussa tärkeä yhteiskunnallinen perusteksti. Punaisesta näkökulmasta konfliktia arvioineet kirjoittajat olivat mieltyneet Vuorisaarnaan, jota voikin pitää työväen Raamatun ydintekstinä. Köyhien evankeliumissa Jeesus oli vähäosaisten ystävä ja vallankumous yhteiskunnallinen ylösnousemus. Huttunen tuokin teoksellaan aineksia keskusteluun vähän tutkitusta punaisesta uskonnollisuudesta.

Tutkimuskirjallisuudesta jäin kaiapaamaan Maria-Liisa Kunnaksen teosta *Kansalaissodan kirjalliset rintamat* (1976) ja kaunokirjallisuudesta Arvi Järventauksen novellikokoelmaa *Tykkien virsi* (1918). Lukemastani kappaleesta

puuttuvat sivut 107–108 ja 259–260, joita edeltävät sivut ovat tulleet niteeseen kahdesti.

Raamatullinen sota on kekseliäs kairaus sisällissodan ja ensimmäisen tasavallan uskonnollis-poliittiseen sielunmaisemaan. Teos mais-tuneee niin historian, Raamatun kuin kirjallisuuden ystäville. Se osoittaa, että Raamattu oli ja on käyttökelpoinen työkalupakki tarpeeseen jos toiseenkin.

– ESKO HARTIKAINEN